

#İCRA MEMURUNUN HACZEDİLMEZLİK KURALLARINI KENDİLİĞİNDEN DİKKATE ALIP ALAMAYACAĞI SORUNU

*Yrd. Doç. Dr. Tolga AKKAYA**

İnceleme Plânı :** GİRİŞ; **I.** Yargıtay Görüşü; **II.** Yargıtay Görüşünün Eleştirisi, **A.** İcra Memurlarının Görev ve Yetkileri Bakımından, **B.** Haciz İşleminin Niteliği ve Etkisi Bakımından, **C.** Hacizde Tertip Bakımından, **D.** İcra ve İflâs Hukukuna Hâkim İlkeler Bakımından, **1.** Kamunilik İlkesi, **2.** Tasarruf İlkesi, **3.** Ölçülülük İlkesi; **SONUÇ, KAYNAKÇA.

GİRİŞ

İcra hukukunda büyük ölçüde ve kural olarak tasarruf ilkesi geçerlidir. İcra takibinin başlatılması, haciz, satış gibi işlemlerin yapılabilmesi bakımından alacaklının talebi, ödeme emrine itiraz ile takibin durdurulması ve takibi durdurmaya yönelik diğer yollara başvurulması için borçlunun talebi gereklidir. İcra takibi kesinleştiikten sonra borçlunun mal ve hakları üzerinde kesin haciz uygulanabilmesi veya henüz takip kesinleşmeden önce ihtiyati haciz uygulanabilmesi için de öncelikle alacaklının talebi gereklidir¹. Ancak

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı.

¹ Bu kuralın istisnası İİK'nun 139'uncu maddesinde düzenlenen tamamlayıcı hacizdir. Bu hükme göre, satış tutarı bütün alacakları ödemeye yetmezse icra müdürü kendiliğinden yeni hacizler yaparak haczi tamamlar.

hangi malların haczedilebileceği konusunda alacaklı mutlak anlamda tasarruf yetkisine sahip değildir. Haczedilmesi talep edilen mal ve hakların haczinin caiz olup olmadığı (haczedilmezlik) konusunda karar vermeye yetkili organ icra memurudur. Buna karşılık Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ve Hukuk Genel Kurulu'nun içtihatları aksi yönde gelişmiştir. Bu çalışmada sırasıyla Yargıtay'ın görüşünü ve gerekçelerini özetledikten sonra, icra memurunun görev ve yetkileri, haczin hukuki niteliği ve etkisi, hacizde tertip ve son olarak icra hukukuna hâkim ilkeler bakımından görüşümüzü açıklamaya gayret edeceğiz.

I. YARGITAY GÖRÜŞÜ

Yargıtay'ın haczedilemeyecek mal ve haklarla ilgili kararları daha çok maaş ve ücret hacizleri, emekli maaşları ve mesken hacizleri dolayısıyla gündeme gelmektedir. Yargıtay içtihatlarında maaş ve ücretlerin ancak bir kısmının haczedilebileceği², sosyal güvenlik kurumları tarafından bağlanan emekli maaşlarının nafaka ve kurum alacakları dışında haczedilemeyeceği³ ve borçlunun haline münasip

² "İİK'nun 83/1. maddesi gereğince borçlunun ve ailesinin geçinmesi için icra müdürünce lüzumlu olarak takdir edilen miktar düşüldükten sonra maaşının kalan bölümü haczolunabilir." 12. HD, 7.2.2005, 25200/2018 (YBB).

³ 12. HD, 21.2.2006, 130/3132; 12. HD, 19.2.2009; 2008/23592, 2009/3307 (YBB); "Bu hüküm, kamu düzenini ilgilendirmekte olup, mahkemece kendiliğinden gözetilmelidir. Borçlunun, anılan madde içeriğine aykırı şekilde yapılan haciz işlemine karşı süresiz şikâyet hakkı vardır." 12. HD, 26.9.2006, 14978/17396 (KİB); "5510 sayılı kanunun 93.maddesindeki bu düzenleme kamu düzeni ile ilgili olup haczedilmezlik şikâyeti de herhangi bir süreye tabi bulunmamaktadır." 12. HD, 10.11.2009, 13919/22035 (KİB); "İİK'nun 83/a maddesi gereğince borçlunun, hacizden önceki dönemde haczi mümkün olmayan bir mal veya hakkın haczedilebileceğine dair alacaklı ile yapmış olduğu anlaşma geçerli değildir. ... Bu durumda, haciz sırasında ya da haciz işleminin gerçekleşmesinden sonraki dönemde borçlu, haczedilmesi mümkün olmayan mal ve haklarla ilgili olarak, bu haktan vazgeçebilir." 12. HD, 23.11.2006, 18717/21912; Ayrıca bkz. 12. HD, 27.2.2007, 633/3344 (KİB); 12. HD, 27.5.2008, 8354/10751 (YBB); "Menkul haciz sırasında borçlunun emekli maaşının tamamına haciz konulmasına muvafakat etmesi geçer-

evinin de ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılarak haczedilebileceği konusunda tereddüt bulunmamaktadır.

Buna karşılık Yargıtay haczedilmezlik kurallarının icra dairesi tarafından kendiliğinden dikkate alınamayacağı kanısındadır. Yargıtay'a göre, haciz uygulaması konusunda icra memuruna takdir yetkisi tanınmamıştır. Haciz isteminin icra memuru tarafından yerine getirilmesi zorunludur. Taşınır ve taşınmaz mallar ile borçluya ait diğer hakların niteliğini esas alarak haczin mümkün olup olmadığına karar verme konusunda icra memurunun yetkisi bulunmamaktadır. İcra memuruna sadece, 85'inci madde kapsamında hacizde "alacaklara yetecek miktarın" saptanması konusunda takdir hakkı tanınmaktadır. İcra müdürüne başka alanlarda tanınan takdir yetkisinin kapsamı genişletilemez. Haczedilmezlik iddiası borçluya tanınan bir hak olup, ancak haciz işleminden sonra borçlu tarafından süresiz şikâyet konusu yapılabilir. Haczedilmezlik konusunda ise ancak şikâyet üzerine icra mahkemesi karar verebilir. Yargıtay'a göre, alacaklı ile borçlu arasında, icra memuru tarafından gözetilmesi gereken denge bu sürecin icra müdürünün takdirine bırakılmayıp, alıcı yararına kullanılmasını zorunlu kılmaktadır⁴.

Yargıtay, görüşünü öncelikle İcra ve İflâs Kanunu'nun 79/1 ve 85/1 hükümlerine dayandırmaktadır. İcra ve İflâs Kanunu'nun

sizdir." 12. HD, 10.6.2008, 9679/12100; Ayrıca bkz. 12. HD, 22.09.2008, 13196/15983; 12. HD, 2.3.2009, 2008/23984, 2009/4174; "Bu durumda, ihtiyati haciz sırasındaki kabul takibin kesinleşmesinden önce olduğundan, yukarıdaki gerekçeler karşısında bu muvafakat geçerli değildir." 12. HD, 25.9.2007; 12884/16950 (YBB). Emekli maaşlarının haczi konusundaki güncel gelişmeler hakkında bkz. *Akkaya*, s. 20 vd.

⁴ HGK, 31.03.2004, 2004/12-202, 2004/196; 12. HD, 23.10.2007, 16268/19290; 12. HD, 25.02.2008, 381/3278; HGK, 18.06.2008, 12-433/430; HGK, 24.09.2008, 12-595/558; 12. HD, 25.09.2008, 12264/16275; 12. HD, 27.01.2009, 2008/21494, 2009/1667; HGK, 10.06.2009, 12-213/244 (KİB). Aynı yönde bkz. *Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan*, s. 2555.

79/1'inci maddesine göre, icra dairesi haciz talebinden itibaren en geç üç gün içinde haciz işlemini yapmalıdır. Kanununun 85/1'inci maddesine göre ise, icra memuru tarafından borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta bulunan taşınır ve taşınmaz malları ile alacak ve hakları, alacaklının ana para, faiz ve masraflar da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek oranda haczedilir. Yargıtay'a göre bu ifadelerden çıkan sonuç, haciz isteminin icra memuru tarafından yerine getirilmesinin zorunlu olduğudur. Yargıtay bakımından, bu görüşü haklı gösteren diğer bir argüman ise, haczi caiz olmayan bir malın haczi sırasında borçlunun açıkça veya daha sonra itiraz etmeyerek zımnen hacze muvafakat verilebilecek olmasıdır.

Haczedilmezliğin re'sen dikkate alınamayacağı konusundaki yaklaşım, önceleri istisnai olarak mesken hacizleriyle sınırlı tutulmasına rağmen, giderek tüm haciz işlemlerinde aynı yöntemin benimsendiğini görmekteyiz. Yargıtay'ın uzun zamandır devam eden uygulamasına göre, icra memuru, alacaklının talebi üzerine borçluya ait evi mutlaka haczetmekte, eğer borçlu meskeniyet iddiası ile evin haczedilemez olduğunu icra mahkemesinde şikâyet konusu yaparsa, haczedilmezlik konusunda icra mahkemesi karar vermektedir. Oysaki İİK'na göre, borçlunun haline münasip evi, ancak evin kıymeti fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilebilir (m. 82, b. 12). Başka bir deyişle borçlunun haline münasip evi, kural olarak haczedilemez; ancak icra memurunun veya tayin edeceği bilirkişinin takdirine göre evin kıymeti fazla ise o zaman haciz uygulanabilir.

Kanunun açık hükmüne rağmen uygulamanın aksi yönde gelişmesinin nedeni, icra dairesinin haczedilmezliği yanlış takdir etmesi durumunda mesken haczi reddedilirse, alacaklı şikâyet yoluna başvurursa dahi, borçlunun evini üçüncü kişilere devrederek mal kaçırabilecek olmasıdır. Daha sonra icra mahkemesi haczedilmezlik kararını kaldırırsa bile alacaklının alacağına kavuşma imkânı ortadan kalkacaktır.

Bu uygulamayı, teorik açıdan izahı güç görmekte beraber pratik ihtiyaçları karşılama bakımından doğru bulan yazarlara göre⁵, aslında Kanun'un düzenlemesine aykırı olmasına rağmen, mesken hacizlerinde alacaklının talebiyle icra memurunun mutlaka haczi gerçekleştirmesi borçluya zarar vermemektedir. Zira, haczedilen ev gerçekte borçlunun haline münasip ise, zaten borçlu bu taşınmazı üzerinde tasarrufta bulunmayacağından haciz onu olumsuz etkilememektedir. Buna karşılık haciz gerçekleşmediği takdirde, alacaklı telafisi mümkün olmayan zararlar görebilir. Zira, borçlu haciz talebi üzerine malını satıştan kurtarmak düşüncesiyle üçüncü kişilere devredebilir. Bu görüşün etkisiyle, uygulamada her halde mesken haczedilmekte, borçlu haciz işlemine karşı icra mahkemesinde şikâyet yoluna başvurduğunda, mesken haczinin caiz olup olmadığı konusunda icra mahkemesi karar vermektedir. Böylece borçluya ait kıymetli malvarlığı değerlerinin hacizden kaçırılması da önlenmektedir. Aynı yazarla göre, kanun koyucu mesken hacizleri konusunda Yargıtay'ın bu içtihadı doğrultusunda kanunda değişikliğe gitmelidir⁶.

Öğretideki genel kaniya göre ise, haczedilmezlik konusunda karar vermeye yetkili organ icra memurudur. Bir malın haczedilip haczedilemeyeceği haczi yapan icra memuru tarafından belirlenir. Tarafların iddiaları haczi yapan memura yardımcı olabilir, yol gösterebilir ancak bağlayıcı değildir. Eğer icra memuru malın haczedi-

⁵ Postacıoğlu, s. 323, 340 vd.; Berkin, s. 36 vd.; Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 306, 324.

⁶ Postacıoğlu'na göre, icra memurunun takdir yetkisi sadece hacizde uygulanacak muhafaza tedbirleri bakımından kabul edilmeli, talep üzerine her halde haciz uygulanmalı ancak muhafaza tedbiri olarak alacaklının muvafakatini aranmaksızın malın borçlu elinde bırakılmasına karar verilmelidir. Postacıoğlu, s. 323. Postacıoğlu'nun görüşü kendi içinde tutarlı olmasına rağmen, güncel düzenleme dikkate alındığında icra memurunun alacaklının muvafakatini aramadan haczedilen malı borçlu elinde bırakması mümkün değildir (İİK m. 88/II).

lemeyeceğine karar verirse, alacaklı şikâyet yoluna başvurabilir. Buna göre haczedilmezlik konusunda birinci derece yetkili organ icra dairesi, şikâyet yoluna başvurulması halinde ise icra mahkemesidir⁷. Bu görüş paralelinde bir evin haczinin caiz olup olmadığı konusunda takdir yetkisi icra memurundadır⁸.

II. YARGITAY GÖRÜŞÜNÜN ELEŞTİRİSİ

A. İCRA MEMURLARININ GÖREV ve YETKİLERİ BAKIMINDAN

Kanunda icra memurlarına tanınan görev ve yetkiler ile icra dairesinin icra organı olarak işlevi ve niteliği dikkate alındığında, özellikle haczedilmezlik ve hacizde tertip kurallarının uygulanması bakımından icra müdürünün takdir yetkisine sahip olduğu sonucuna varılmalıdır.

⁷ Ansay, s. 18; Postacıoğlu, s. 322 vd.; Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 323; Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 276 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra, s. 245; Yıldırım/Deren Yıldırım, İcra, s. 137, 144; Dönmez, s. 10; Balkan, s. 33; Muşul Yargıtay uygulamasına değinmiş ancak kendi görüşünü ifade etmemiştir. Bkz. Muşul, s. 486. Alman Hukukunda kural olarak icra memuru haczedilmezlik kurallarını re'sen dikkate almakla yükümlüdür. Bkz. Rosenberg/Gaul/Schilken, s. 806; Keip, s. 21. İcra mahkemesinin de haczedilmezliği re'sen dikkate alması gerektiği yönünde bkz. Baur/Stürner/Bruns, s. 280-281. İsviçre Hukukuna göre, haciz kamu düzenini ihlâl etmekte ise re'sen iptal edilmelidir. Bkz. Staehelin/Bauer/Staehelin, s. 928. İsviçre İcra ve İflâs Kanunu'nun 92'nci maddesine göre, bu maddede sayılan eşyalar somut olayda borçlu ve ailesi için yaşamsal değeri olup olmadığı konusunda ayrıca bir araştırma yapılmasına gerek olmaksızın haczedilemez kabul edilmiştir. Kanunun 93'üncü maddesinde düzenlenen kısmen haczedilebilen şeyler ise, ancak icra memurunun takdirine göre, borçlu ile ailesinin geçimi için zorunlu olmadığı takdirde haczedilebilir. Haczedilmezlikle ilgili kurallar, aynı zamanda kamu düzeniyle de ilgili olduğundan re'sen dikkate alınmalıdır. Bkz. Fritzsche/Walder, s. 314, 331, 354

⁸ Üstündağ, s. 224.

İcra memuru diğer kamu görevlilerinden farklı olarak sıradan bir kamu hizmeti yapmamakta, adaletin fiilen dağıtılması kapsamında devletin zor kullanma gücü gibi önemli bir yetkiyi kullanmaktadır⁹. İcra memuru alacaklı, borçlu ve diğer ilgililerin temsilcisi değildir. Görevi icra işlemlerini kanuna uygun olarak alacaklı, borçlu ve üçüncü kişilerin menfaatlerini koruyarak yürütmek ve sona erdirmektir¹⁰. İcra memuru cebri icra işlemlerini yürütürken bağımsız olup, bir üstün emriyle hareket etmez. Cebri icrada bazı işlemlerin yapılmasında alacaklı veya borçlunun talebinin gerekli olması, onun talepte bulunanın vekili ve temsilcisi olduğu anlamına gelmemektedir. İcra memurunu tarafsız davranarak alacaklı ve borçlunun menfaatlerini korumakla görevlidir¹¹.

İcra memurunu alacaklının tüm haciz taleplerini kabul etmek zorunda bırakmak, cebri icra gücünün gereksiz ve yersiz kullanılmasına neden olmakta¹², kanunla kurulan menfaat dengesi alacaklı lehine bozulmakta ve icra memurunun tarafsızlığına gölge düşmektedir.

İcra dairesi ve memuru icra hâkiminin gözetim ve denetimi altında ise de icra mahkemesine bağlı bir organ olmayıp, mevzuatın kendisine yüklediği görevleri doğrudan yapma yetkisine sahiptir¹³.

Haczedilmezlik konusunda yalnızca icra mahkemesinin karar verebileceğini kabul etmek, icra işlerinin yürütülmesinde icra dairesinin bağımsız olmasıyla ve icra organlarına yüklenen roller ile çeliş-

⁹ Berkin, s. 33.

¹⁰ Pekcantez, Şikâyet, s. 16.

¹¹ Berkin, s. 13; Umar, s. 40; Pekcantez, Şikâyet, s. 16-17; Özekes, İlkeler, s. 201.

¹² Cebri icrada, gereksiz ve amaca hizmet etmeyen müdahalelerden kaçınılmalı; haciz işlemi, borçlunun taciz edilmesi ve cezalandırılması amacıyla kullanılmamalıdır. Bkz. Pekcantez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra, s. 83.

¹³ Berkin, s. 35; Kuru, El Kitabı, s. 70; Özekes, İlkeler, s. 201.

mektedir. Kanunda istisnai bir düzenleme bulunmamasına rağmen haczedilmezlik konusunda icra dairesi yerine doğrudan icra mahkemesinin karar vermesi bir gözetim ve denetlemeden ziyade, icra dairesine ait yetkinin gaspına neden olmaktadır. Zira haczedilmezlik konusunda icra dairesine tasarrufta bulunma imkânı tanınmaması, bu tasarrufun denetlenmesinden de bahsedilemeyecektir¹⁴.

İcra memurunun bazı işlemlerinde hiç takdir yetkisi yoktur. Örneğin, takip talebini alan icra dairesi, genel haciz yoluyla takipte ödeme emri göndermek zorundadır. Buna karşılık bazı işlemlerde ise, icra müdürü takdir yetkisine sahiptir. Bu bağlamda bir malın haczedilip haczedilemeyeceğine veya hangi malın öncelikle haczedileceğine karar vermek icra memurunun görev ve yetkileri içindedir¹⁵. Zira, haczedilmezliği düzenleyen İİK m. 82 ve 83 birinci derecede ve öncelikle icra memurlarına hitap eden hükümlerdir. İcra mahkemesinin haczedilmezlik konusunda karar vermesi ise, ancak icra memuru haczedilmezlik ve hacizde tertip bakımından tasarrufta bulunduktan sonra şikâyet yoluna başvurulması halinde mümkün olabilir¹⁶.

Belirtmeliyiz ki, icra memurunun takdir yetkisi, somut olayda haczedilmesi istenen mal veya hakkın, kanunda haczedilemeyeceği öngörülen mal ve haklar kapsamında olup olmadığını değerlendirmek anlamındadır. Zira haczedilemeyen mal ve haklar kanunla sınırlı sayıda düzenlendiğinden icra memurunun veya tarafların bunların kapsamını genişletmesi veya daraltması mümkün değildir¹⁷.

Yargıtay İİK m. 79 hükmünü gerekçe göstererek icra memurunun üç gün içinde alacaklının haciz talebini yerine getirmekle yükümlü olduğu ve bu konuda takdir yetkisine sahip olmadığı

¹⁴ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra, s. 100; Üstündağ, s. 30.

¹⁵ Kuru, El Kitabı, s. 83; Aslan, s. 307-308.

¹⁶ Kuru, El Kitabı, s. 453.

¹⁷ Postacıoğlu, s. 322; Muşul, s. 485.

sonucuna varmaktadır. Kuşkusuz bu hüküm hem borçlunun mallarının haczedilmesi gereğini hem bu işlemin hangi süre içinde yapılması gerektiğini düzenlemektedir. Buna göre alacaklının talebi üzerine icra memuru üç gün içinde borçlunun mallarını haczetmelidir. Ancak, icra memuru haciz talebini borçlunun her tür mal ve hakları için değil, sadece haczi mümkün olan malvarlığı değerleri için kabul etmeli, haczi mümkün olmayanlar bakımından ise geçerli bir muvafakat yoksa alacaklının talebini reddetmelidir. Ayrıca haciz İİK m. 85/son çerçevesinde menfaat dengesine uygun şekilde yapılmalıdır. İİK m. 79 hükmünün, bağımsız biçimde ve diğer hükümler yok sayılarak uygulanması isabetli değildir. Nitekim Kanun, haciz tutanağıyla ilgili 102'nci maddede "haczi kabil" mal bulunamazsa bunun tutanağa yazılacağını, 105'inci maddede "haczi kabil" mal bulunmazsa haciz tutanağının aciz vesikası hükmünde sayılacağını açıkça düzenleyerek, sadece haczi kabil malların haczedilmesini, haczi caiz mal bulunamaması halinde durumun haciz tutanağına geçirilmesini emretmiştir. Kanımızca bu iki hüküm de icra memurunun haczedilmezlik konusundaki takdir yetkisinin diğer somut tezahürleridir.

B. HACİZ İŞLEMİNİN NİTELİĞİ ve ETKİSİ BAKIMINDAN

Kanımızca haczedilmezlik konusunda icra memurunun takdir yetkisinin bulunmadığını, haczedilmezlik kurallarının kendiliğinden dikkate alınamayacağını kabul eden görüş haciz işleminin niteliğini ve sonuçlarını göz ardı etmektedir.

Haciz, para alacaklarının tahsilini sağlamak amacıyla borçluya ait mal ve haklara icra dairesi tarafından hukuken el konulmasıdır¹⁸. Yargıtay tarafından da isabetle vurgulandığı üzere haciz, cebri icra organı tarafından yapılan devlete ilişkin bir hâkimiyet tasarrufu olup, borçluya ait mal ve haklara icra memuru tarafından el konulma-

¹⁸ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, *İcra*, s. 238; Yıldırım/Deren Yıldırım, *İcra*, s. 134.

sıdır¹⁹. Hacizle borçlunun haczedilen mal veya hakkı üzerindeki tasarruf yetkisi sınırlandırılır²⁰. Devletin bu tür bir hâkimiyet ve kamu tasarrufunu²¹ sadece alacaklının inisiyatifine bırakmanın doğru olmadığı kanısındayız. Zira, hakkın cebri icra yoluyla yerine getirilmesi devletin görevidir. Devlet bu işlevini görevlendirdiği icra organları vasıtasıyla tarafsız ve ölçülü davranarak yerine getirmeli, tarafların menfaatlerini denkleştirmeli ve borçlunun gereksiz zarar görmesine izin vermemelidir²².

Haciz cebri icranın en can alıcı işlemlerinden biri olup, buradaki uygulamanın sıkı şekil koşullarına bağlanmış olması ve icra dairesi tarafından bu kurallara uygun davranılmasının sağlanması zorunluluğu vardır. Zira, haciz borçluyu zor durumda bırakma veya cezalandırma aracı değildir²³. Ayrıca kanunun açık hükmüne aykırı bir haciz işlemin yapılmasına izin vermek kolaylıkla mülkiyet hakkı, yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, insan onuru gibi anayasal hakların ihlâline neden olabilir.

Haciz işleminin nasıl yapılacağını ve haczi yasaklanan mal ve hakları düzenleyen kurallar, herkesi bağlamakla birlikte, öncelikle hacizde birinci derecede yetkili icra dairesi ve memurlarına yönelmiştir. Zira, haciz işleminin yapılabilmesi için sadece alacaklının talepte bulunması yeterli olmayıp, haczi uygulayacak olan icra memurunun tasarrufuna da ihtiyaç vardır. Haciz icra memuru uygulayacağına göre, haczedilmezlikle ilgili kurallar da icra memuru tarafından kendiliğinden dikkate alınmalıdır.

İcra ve İflâs Kanunu'na göre, borçlu haciz sırasında malın olduğu yerde bulunmaz ve hemen bulundurulması mümkün

¹⁹ HGK, 10.06.2009, 12-213/244 (KİB); Üstündağ, s. 175.

²⁰ Üstündağ, s. 175, 198.

²¹ İcra organlarının takip işlemleri, bir kamu tasarrufu olarak nitelendirilmektedir. Bkz. Umar, s. 216.

²² Berkin, s. 9-10, 25.

²³ Ansay, s. 75.

olmazsa, haciz yokluğunda yapılır (m. 80/II). Böyle bir olasılıkta icra memurunun haczedilmezliği kendiliğinden dikkate alamayacağı kabul edilirse, borçlu hacze hemen itiraz edemeyeceğinden icra memuru alacaklının talebi doğrultusunda haciz uygulamak zorunda kalır; bu nedenle haczi caiz olmayan mal ve haklar bakımından borçlunun menfaatleri korunamaz. Her ne kadar borçlunun daha sonra icra mahkemesinde hacze karşı şikâyet yoluna başvurabileceği ileri sürülebilirse de, esasında yasaklanan bir işlemin yapılmasına yol açıp daha sonra bunun düzeltilmesini beklemek, icra memurunu borçlu ile alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle yükümlü tutan kurala aykırıdır (m. 85/son).

C. HACİZDE TERTİP BAKIMINDAN

İcra memurunun hacizde takdir yetkisinin bulunmadığını kabul etmek hacizde tertip ilkesiyle de çelişmektedir. İcra ve İflâs Kanunu'nda açıkça düzenlenmemiş olmakla birlikte, özellikle 85'inci maddenin II, V ve VI'ncı fıkralarındaki hükümlerden hareketle öğretide çoğunluk tarafından benimsene görüşe göre²⁴, hacizde tertip kurallarına uyulmalıdır.

İcra memuru alacağın tahsil ederken borçluya ve üçüncü kişilere en az zarar verecek şekilde haciz yapmalıdır. Buna göre icra memuru öncelikle borçlunun çekişmesiz mallarına yönelmeli, bunlar alacağı karşılamazsa çekişmeli mallarını haczetmelidir (m. 85/II). Geliri paraya çevirme ve muhafaza masraflarını aşmayacağı kesin olan şeyler ise haczedilmemelidir (m. 85/V). Haczi koyan memur, borçlu ve alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar denkleştirmelidir (m. 85/VI). Hacizde tertip bakımından dikkate alınması gereken ilk

²⁴ Ansay, s. 74 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra , s. 257; Yıldırım/Deren Yıldırım, İcra, s. 137; Yıldırım, Ölçülük, s. 107; Kuru/Arslan/Yılmaz, İcra, s. 235 vd.; Aslan, s. 282 vd. Açıkça hacizde tertip kuralları ifadesini kullanmamakla beraber, hacizde belirli bir sıraya uyulması gerektiğini ifade eden görüş için bkz. Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 2555.

kural ise haciz yasaklarıdır²⁵. Tüm bunlar icra memurunun kendiliğinden dikkate alması ve uygulaması gereken kurallardır²⁶.

Bir yandan haciz uygulamasında icra memurunun takdir yetkisinin bulunmadığını kabul etmek, ancak diğer yandan icra memurundan 85'inci maddenin gereklerini yerine getirmesini beklemek, icra memurunun yetkileri konusunda belirsizliğe neden olmaktadır. İcra memuru, hacizde tertip gereği hangi şeylerin öncelikle haczedilebileceğine veya hangilerinin haczedilmeyeceğine karar verebilmekteyse, kanunla haczedilmesi yasaklanmış olan şeylerin (m. 82, 83) haczi konusunu da kendiliğinden inceleyebilmelidir. İcra memurunu alacaklının haciz talebini koşulsuz ve mutlak surette kabul etmek zorunda bırakmak, hacizde tertip ilkesini uygulanamaz kılmaktadır.

D. İCRA ve İFLÂS HUKUKUNA HÂKİM İLKELER BAKIMINDAN

1. Kanunilik İlkesi

İcra Hukukunda geçerli kanunilik ilkesi gereği, cebri icra mutlak bir belirlilik ve kesinlik taşınmalı, öngörülebilir ve sınırları belirli olmalıdır. Zira, cebri icra kişinin hâkimiyet alanına doğrudan bir müdahaleyi gerektirmekte ve her zaman ağır sonuçlar doğurma ihtimali bulunmaktadır²⁷.

Ancak bugün gelinen noktada kanunilik ilkesi çoğu zaman içtihatlarla ihlâl edilmektedir. İchtihatların yargı uygulamasında önemi ve etkisi inkâr edilemez olmakla birlikte, bazı içtihatların kanuna ve hukuka uygunluğu ciddi derecede tartışılır hale gelmiştir. Kanımızca alacaklının talebi doğrultusunda icra memurunun

²⁵ Aslan, s. 307.

²⁶ İcra memurunun tarafların menfaatlerine uygun işlem yapması gerektiği yönünde bkz. Yıldırım, Ölçülük, s. 108; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra, s. 66, 75.

²⁷ Özekes, İlkeler, s. 90.

mutlaka borçlunun mal ve haklarını haczedeceği yönündeki Yargıtay kararları, kanunilik ilkesinin ihlâl edilmesinin bariz örneklerinden biridir.

İcra ve İflâs Kanununa göre, icra memuru icra takibini yürütmek ve özellikle haciz aşamasında alacaklı ve borçlu arasındaki menfaat dengesini sağlamakla yükümlü olmasına rağmen (m. 85/son)²⁸ Yargıtay bu temel kuralı görmezden gelerek icra memurunu âdeta alacaklının haciz talebini her halükarda yerine getirmekle yükümlü bir görevli durumuna sokmaktadır. Bu yaklaşım, icra memurunu alacaklının daha lehine davranmaya zorlamakta, alacaklı ile borçlu arasındaki eşitliği bozmakta ve icra memurunun alacaklının memuruymuş gibi algılanmasına neden olmaktadır²⁹.

Haczedilmezlik kuralları borçlunun ve ailesinin hayatlarını devam ettirebilmeleri, muhtaç duruma düşürülmemesi gibi sosyal düşüncelerle, insan onurunun ve kişiliğinin korunması amacıyla ve kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması gibi doğrudan kamu düzeniyle ilgili nedenlerle kabul edilmiştir³⁰. Borçlunun haczedilemez mal ve hakları üzerinde haciz uygulanabilmesi için sadece alacaklının talepte bulunmuş olmasını yeterli sayan bir yaklaşım hukuk devleti ve eşitlik³¹ ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

İcra memuru görevini yerine getirirken kendisine yasalarla tanınan görev ve yetkiler kapsamında bağımsız ve tarafsız hareket

²⁸ Özkes, İlkeler, s. 91.

²⁹ Özkes, İlkeler, s. 200 vd.

³⁰ Ansay, s. 96; Postacıoğlu, s. 309; Umar, s. 41; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, İcra, s. 244; Yıldırım, Ölçülülük, s. 103; Dönmez, s. 2 vd.; Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, s. 2325; Aslan, s. 273-274. Roma Hukukunda dahi İmparator Constantinus bir emirname ile askerlerin maaşlarının ve tarım için kullanılan arazilerin, kölelerin, hayvanların haczedilemeyeceğini düzenlemiştir. Bkz. Umar, s. 68-69.

³¹ "Fertlerin temel haklarını garanti altına alan bu ilke icra hukukunda borçlu karşısında alacaklıya keyfi olarak imtiyaz tanınmasını önlemektedir." Bkz. Yıldırım, Ölçülülük, s. 105.

etmekle yükümlüdür. Zira icra memurları alacaklı, borçlu veya diğer ilgililerin temsilcisi ya da vekili değildir. icra memuru tarafların ve diğer tüm ilgililerin menfaatlerini kanun hükümlerine göre korumakla görevlidir³², oysa uygulamadaki yaklaşım, icra memurunu kanuna aykırı olarak daha çok alacaklı lehine hareket etmeye zorlanmaktadır³³.

Bazı mal ve haklar bakımından öngörülen haczedilmezlik durumunun borçluya ait bir hak olduğu ve bunun ancak borçlu tarafından şikâyet yoluyla ileri sürülmesi halinde dikkate alınabileceğini kabul etmek³⁴, kanunun emredici hükümlerini baştan uygulanamaz hale getirmektedir. Haczedilmezlik emredici hükümlerle düzenlenmiş olmasına rağmen, alacaklıyı haciz uygulamaya cesaretlendirmek ve icra memurunu yasaya aykırı haciz uygulamaya zorlamak kanunilik ilkesiyle bağdaşmadığı gibi, adalet ve hakkaniyet düşüncesine de uygun değildir.

Özellikle emekli maaşlarının haczi konusunda, 5510 Sayılı Kanun'un 93'üncü maddesinde 18.2.2009 tarih ve 5835 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle³⁵, doğrudan icra müdürüne hitap eden bir hükümle, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde emekli maaşının haczedilmesi talebinin icra müdürü tarafından reddedileceği öngörülmüştür. Kanunda muvafakatin hangi şekilde verilebileceği düzenlenmemiştir. Kanımızca bu hüküm borçlu tarafından verilmiş yazılı ve açık muvafakat olmadıkça emekli maaşı haczedilemez şeklinde anlaşılmalıdır. Zira Yargıtay'ın da benimsediği üzere emekli maaşlarının haczedilemeyeceği kuralı kamu düzeni ile ilgili olup süresiz şikâyete tabidir³⁶. Borçlunun süresiz şikâyet hakkı olduğuna

³² Pekcanitez, Şikâyet, s. 16-17; Yıldırım, Ölçülülük, s. 99.

³³ Özekes, İlkeler, s. 203 vd.

³⁴ Bkz. yuk. dn. 4'deki kararlar

³⁵ 5510 Sayılı Kanun'un 93'üncü maddesine eklenen cümleye göre, "Bu fıkraya göre haczi yasaklanan gelir aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir".

³⁶ 12. HD, 10.11.2009, 13919/22035 (KİB) bkz. yuk. dn. 3; Bkz. Akkaya, s. 25

göre, belli bir süre içinde hacze itiraz edilmediği gerekçesiyle hacze zımnen muvafakat verildiği kabul edilmemelidir.

Kanımızca alacaklı emekli maaşının haczedilmesini talep ederse, icra dairesi muvafakatinin bulunup bulunmadığını borçluya sormalı, borçlu icra dairesine gelerek veya dilekçe vererek maaş haczine muvafakat edebilmeli, bu şekilde muvafakat alınmadıkça haciz işlemi yapılmamalıdır. Kanun koyucu hem emekli maaşlarının haczedilmeyeceğini hem de haczin ancak borçlunun muvafakati ile gerçekleşebileceğini hükme bağlamıştır. Kanundaki açık ve emredici düzenlemeye rağmen, icra dairesinin talep üzerine her halde emekli maaşını haczetmesi gerektiği görüşü devam ettirilirse, kanuna ve kanunilik ilkesine aykırılığın derecesi bir kat daha artacaktır.

2. Tasarruf İlkesi

İcra hukukunda kural olarak tasarruf ilkesi geçerlidir. Buna göre alacaklı takibi başlatmak, yürütmek, takibin konusunu seçmek ve takibi sona erdirmek konusunda geniş takdir yetkisine sahiptir. Keza borçlu da borcu ödeyerek takibi sona erdirebilir, ödeme emrine itiraz gibi yollara başvurarak takibi durdurabilir veya haczedilmezlikten feragat edebilir³⁷.

Alacaklı takipte daha aktif olup daha geniş bir tasarruf yetkisine sahiptir; ancak bu yetki sınırsız değildir. Tarihi gelişimi içinde icra hukukunun kamusal karakteri, sosyal yönü, tarafların temel hak ve özgürlükleri ile karşı tarafın ve kamunun menfaatleri daha ön plana çıkarak alacaklının tasarruf yetkisi sınırlanmış ve yasalarla belirlenmiş usul kurallarına uyulması zorunluğu getirilmiştir. Bu kapsamda icra memuru önemli görevler ve yetkilerle donatılmıştır. İcra memuru, temel hak alanlarına doğrudan müdahaleye olanak sağlayan cebri icra sürecinde, takip şartlarını kendiliğinden araştırmak, takiple ilgili emredici kurallara uygun davranılmasını sağlamak ve

³⁷ Yıldırım, Ölçülülük, s. 100; Özekes, İlkeler, s. 71-72; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, İcra, s. 72 vd.

tarafların menfaat dengesine en uygun çözümü üretmekle yükümlüdür³⁸.

Temel haklar alanına doğrudan müdahale edilmesine neden olduğundan, haczin usul ve şartları sıkı şekil kuralları ile düzenlenmiş; alacaklının bu konudaki tasarruf imkânı oldukça sınırlanmıştır. Bu kapsamda haczedilemez mal ve haklar İcra ve İflas Kanunu ile diğer özel kanunlarda sayılmış ve bunlarla ilgili önceden yapılan anlaşmaların geçersiz olacağı kabul edilmiştir (m. 83a). Haczedilmezlik kuralını bertaraf eden hacizden önceki anlaşmaların geçersiz sayılması, kanunun bu kurallara uyulması konusundaki beklentisinin ne derece yüksek olduğunu göstermektedir. Kanun koyucu böylece zayıf durumda olan borçluyu hem alacaklılara hem de kendine karşı korumayı amaçlamıştır. Buna göre icra memuru haczedilmezlikle ilgili emredici kuralları (m. 82, 83, 83a) kendiliğinden dikkate almalı, alacaklı ile borçlu arasındaki menfaat dengesinin bozulmasına izin vermemeli (m. 85/son), alacaklı talep etmiş olsa dahi, borçlunun geçerli bir muvafakati yoksa, kanunun haczini yasakladığı mal ve hakların haczedilmesi talebini reddetmelidir. Aksi takdirde borçlu süresiz şikayet yoluna başvurarak bu işlemi iptal ettirebilir.

3. Ölçülülük İlkesi

Haciz bir cebri icra işlemi olarak mülkiyet hakkı, yaşam hakkı, kişinin maddî ve manevî varlığı ve eşitlik ilkesi gibi temel haklara müdahale sonucunu doğurabileceğinden, hacizle ilgili kuralların belirlenmesi ve uygulanması aşamasında ölçülülük ilkesine dikkat edilmelidir.

Ölçülülük anayasal dayanağı da bulunan (AY m. 13) bir ilke olup, temel hak sınırlamalarında kullanılan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve gerekli olmasını, araçla amaç arasında aşırı bir oransızlık bulunmamasını³⁹; cebri icra alanında ise, gerçekleştirilmek

³⁸ Özkes, İlkeler, s. 74-76 vd.

³⁹ Ölçülülük ilkesi üç unsurdan oluşur: Aracın amacı gerçekleştirmeye *elverişli* olması, aracın *gerekli* ya da *zorunlu* olması, araç ile amaç arasında *dengeli bir*

istenen amaçla, kullanılan araç ve yöntemlerin dengeli olmasını, tarafların korunmasında belli bir ölçüyü, sınırı ve dengeyi ifade etmektedir⁴⁰.

Cebri icra hukukunda ölçülük ilkesine uygun işlem yapılması temel hak ihlallerinin önlenmesine yardımcı olmaktadır. Cebri icra hukukunda kural olarak alacaklı ile borçlu arasındaki temel hak çatışması daha çok alacaklı lehine çözülmüş görünmekteyse de, cebri icranın sınırlarının tespitinde ölçülük ilkesinin önemi ve etkisi inkâr edilemez. Ölçülük ilkesi hem alacaklı ile borçlunun temel haklarının kesiştiği noktaların kanunla düzenlenmesinde hem de tarafları koruyan çeşitli hükümlerin uygulanmasında dikkate alınmalıdır⁴¹. Bu bağlamda haciz yasaklarını düzenleyen hükümleri değerlendirecek ve bu konuda karar verecek yetkili organların başında icra dairesi (memuru) gelmektedir.

Ölçülülük ilkesinin cebri icrada gerçekleştirilmesinde önemli bir hüküm İİK'nun 85'inci maddesidir. Bu hükme göre, hasılatı paraya çevirme masraflarını, muhafaza ve idare masraflarını aşmayacağı kesin olan şeyler haczedilemeyecektir. Ayrıca haczi koyan memur borçlu ile alacaklının menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmekle mükelleftir. Kanun koyucu bu hükümlerle hem ölçülük ilkesini gözetmekte hem de buna uyulması konusunda icra memuruna bir mükellefiyet yüklemektedir⁴². İcra müdürü, borçlunun mal ve haklarını haczederken, öncelikle haczedilmezlik kurallarını göz önünde bulundurmalıdır. Zira, haczedilmezlik sözkonusu olduğunda borçlunun menfaatleri alacaklının alacağını elde etme menfaatinin önüne geçecektir⁴³.

oran ilişkisinin varlığı Bk. Tanör/Yüzbaşıoğlu, s. 151; Özbudun, s. 81; Sungurtekin Özkan, s. 178 vd.; Aslan, s. 276.

⁴⁰ Özkes, İlkeler, s. 206-208; Yıldırım, Ölçülülük, s. 103; Aslan, s. 275 vd.

⁴¹ Sungurtekin Özkan, s. 197.

⁴² Özkes, İlkeler, s. 216.

⁴³ Aslan, s. 307 vd.

Haczedilmezlikle ilgili kuralların icra memuru tarafından kendiliğinden dikkate alınamayacağı ve icra memurunun takdir yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle haczi caiz olmayan bir mal veya hakkın her halükarda haczedilebilmesin önünü açmak, hakların gerçekleştirilmesinde menfaat dengesinin sağlanmasını ve ölçülük ilkesine uyulmasını öngören açık hükme aykırıdır.

Emredici hükümler ile borçluya tanınan hakların ve icra memuruna yüklenen görevlerin gereksiz yere cebri icra organı eliyle ihlâl edilmesi ve borçlunun sırf bu nedenle şikâyet yoluna başvurusu takip masraflarının gereksiz biçimde artmasına, takibin uzamasına⁴⁴, hiç gerek yokken yeni uyuşmazlıklar doğmasına ve yargının iş yükünün artmasına neden olmaktadır.

Hatta bazı mal ve haklar bakımından şikâyet süresinin geçirilmesi nedeniyle, aslında haczedilemez olan bir malvarlığı değeri, zımnî muvafakatinin bulunduğu gibi bir varsayımla borçlunun elinden alınmaktadır. Oysa hak düşürücü sürenin geçmesi nedeniyle bir hakkın kullanılamaması zımnî muvafakat olarak değerlendirilmemelidir. Zira burada borçlunun gerçekte hacze muvafakati olmamasına rağmen, hak düşürücü sürenin sona ermesi nedeniyle haciz ayakta kalmaktadır.

Kanımızca haczedilmezlikle ilgili tüm kurallar, tıpkı emekli maaşlarının ve devlet mallarının haczedilememesindeki gibi sınırlı sayıda, emredici nitelikte ve kamu düzenine ilişkin olduklarından, haczedilmezlik şikâyeti süreye tabi olmamalıdır⁴⁵. Haczedilmezlik kuralları ihlâl edilerek haciz uygulanmışsa burada kanuna açık ve ağır derecede aykırılık söz konusudur. Zira haczedilmezlik kuralları doğrudan borçlu tarafı korumaya yönelikmiş gibi görünse de aynı zamanda onun şahsında borçlunun hayatının katlanılmaz hale getirilmemesi, yaşamını devam ettirebilmesi, topluma muhtaç hale

⁴⁴ Özkes, İlkeler, s. 216; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özkes, İcra, s. 66.

⁴⁵ Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 325; Aslan, s. 313.

gelmemesi gibi insani ve kamusal sorumlulukları karşılamaya hizmet etmektedir. Nitekim devlet mallarının, borçlunun çok zaruri eşyalarının, emekli maaşlarının haczedilemeyeceği kuralları kamu düzenine ilişkin kabul edilmektedir⁴⁶.

Kanunda haczedilmesi yasaklanan mal ve haklar bakımından esas olan, bunların haczedilememesi ve haczedilmezlik durumunu icra memurunun kendiliğinden dikkate almasıdır. İcra memuru haczedilmezlik kurallarını kanuna aykırı olarak yanlış uyguladığı takdirde, taraflar işlemin düzeltilmesi için icra mahkemesinde şikâyet yoluna başvurmalıdır. Yargıtay ise menfaat dengesini gözetmeden bu kuralı tamamen ters çevirerek, emredici nitelikteki haczedilmezlik kurallarına rağmen her halde haciz uygulanmasının yolunu açmakta ve bu noktada cebri icrayı adeta borçlunun şahsına yöneltmekte; haczedilmezlik kuralları çerçevesinde korunması gereken tarafı (borçluyu) şikâyet yoluna başvurmaya zorlayarak zor durumda bırakmaktadır. Oysa ki Kanunun haczedilmezlikle ilgili hükümleri sadece icra mahkemesi hâkimini değil, aynı zamanda takibin tüm taraflarını ve takibi yürütmekle görevli organ olan icra dairesini de bağlamaktadır.

Kanımızca haczedilmezliğin borçlu tarafından ileri sürülebilecek bir hak olması, Yargıtay görüşünün aksine, emredici hükümlerle düzenlenen bu hakkın icra memuru tarafından kendiliğinden dikkate alınmasına engel değildir. Nitekim emekli maaşlarının haczedilmezliği Yargıtay tarafından da kamu düzenine ilişkin kabul edildiğine göre, bu kuralı icra memurunun dikkate almaması düşünülemez. Borçlunun şikâyet hakkı ise zaten kendisine kanunla sağlanan haczedilmezlik korumasını icra dairesinin ihlâl etmiş olmasından doğmaktadır. Hukuk mantığı ise normal olarak hem hak ihlâllerine neden olacağı hem de şikâyet konusu yeni uyuşmazlıklar doğuracağı için bu olasılığın gerçekleşmemesini öngörür.

⁴⁶ Postacıoğlu, s. 67; Pekcanitez, Şikâyet, s. 86 vd; Bkz. yuk. dn. 3.

SONUÇ

Yargıtay haczedilmezlik kurallarını icra memurlarının kendiliğinden dikkate alamayacağı ve alacaklının talep etmesi halinde haczi caiz olmayan mal ve hakların haczedilmesi gerektiği kanısındadır. Kanımızca bu kurallar emredici nitelikte olup temel haklar alanını korumaya hizmet etmektedir. Haciz tarafların tasarruf yetkilerinin oldukça sınırlandırıldığı bir aşama olup, haciz işlemlerinin sadece alacaklının insiyatifine bırakılması haciz işleminin niteliği ve sonuçlarıyla bağdaşmaz. İcra dairesi icra takibinin asli organlarından biri olarak haciz işleminin kanunda öngörülen usul kurallarına uygun olarak, taraflar arasındaki menfaat dengesini gözeterek ve ölçülülük ilkesi çerçevesinde icra edilmesini sağlamakla yükümlüdür. İcra dairesi cebri icra gücünü devlet adına, kanuna uygun şekilde ve tarafsız olarak kullanmakla yükümlüdür. Sonuç olarak, icra memuru haczedilmezlik konusunda takdir yetkisine sahip olup, somut olayda haczedilmesi istenen mal veya hakkın, kanunda haczedilemeyeceği öngörülen mal ve haklar kapsamında olup olmadığını kendiliğinden değerlendirmekle yükümlüdür. Bu durum icra memurunun haczi caiz olmayan mal ve hakların kapsamını genişletebileceği veya daraltabileceği anlamına gelmez. Kanuna uygun olmayan bir haciz talep edilmişse, icra memuru bu talebi reddetmekle yükümlüdür.

K a y n a k ç a

- **Akkaya, Tolga:** “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Bu Kanunda 5754 Sayılı kanunla Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Cebri İcra Hukukundaki Güncel Gelişmeler”, Saim Üstündağ’a Armağan, Ankara 2009, (s. 15-26).
- **Ansay, Sabri Şakir:** Hukuk İcra ve İflâs Usulleri, 4. Bası, Ankara 1956.
- **Aslan, Kudret:** Hacizde Tertip (Sıra), AÜHFD, Y. 2005, C. 54, S. 2, (s. 269-318).
- **Balkan, Yavuz:** Haczedilmezlik ve Benzer Müesseseler, Ankara 2009.
- **Baur, Fritz/Stürner, Rolf/Bruns, Alexander:** Zwangsvollstreckungsrecht, 13. Auflage, Heidelberg 2006.
- **Berkin, M. Necmeddin:** Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, C. I, İstanbul 1979.
- **Dönmez, Murat:** İcra ve İflâs Hukukunda Meskeniyet İddiası, İzmir 2009.
- **Frtizsche, Hans/Walder-Bohner, H. Ulrich:** Schuldbetreibung und Konkurs nach schweizerischem Recht, Zürich 1993.
- **Kazancı İctihat Bankası, (www.kazanci.com)**
- **Keip, Dieter:** Umfang und Grenzen eines sozialen Schuldnerschutzes in der Zwangsvollstreckung, Diss. Hamburg 2000.
- **Kuru, Baki:** “Haczi Caiz Olmayan Şeyler”, AÜHFD, Y. 1962, C. 19, S. 1-4, (s. 277-326).
- **Kuru, Baki:** İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, İstanbul 2006.
- **Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder:** İcra ve İflâs Hukuku, 22. Bası, Ankara 2008.
- **Muşul, Timuçin:** İcra ve İflâs Hukuku, İstanbul 2005.

- Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun/Deynekli, Adnan/Doğan, Ayhan: İİK Şerhi-Madde 68-99, 2. Cilt, Ankara 2007.
- Özbudun, Ergun: Türk Anayasa Hukuku, 4. Baskı, Ankara 1995.
- Özekes, Muhammet: İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara 2009.
- Pekcanitez, Hakan: İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet, Ankara 1986.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/S. Özkan, Meral/Özekes, Muhammet: İcra ve İflâs Hukuku, 7. Bası, Ankara 2009.
- Postacioğlu, İlhan E.: İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1973.
- Rosenberg, Leo/Gaul, H. Friedhelm/Schilken, Eberhard: Zwangsvollstreckungsrecht, München 1997.
- Staehelin, Adrian/Bauer, Thomas/Staehelin, Daniel: Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs-II, Basel, Gelf, München 1998.
- Sungurtekin Özkan, Meral: “İcra Hukukunda Oranlilik İlkesi”, Turhan Tüfan Yüce’ye Armağan, İzmir 2001, (s. 177-203).
- Tanör, Bülent/Yüzbaşıoğlu, Nemci: 1982 Anayasasına Göre Türk anayasa Hukuku, 2. Baskı, İstanbul 2001.
- Umar, Bilge: İcra ve İflâs Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İzmir 1973.
- Üstündağ, Saim: İcra Hukukunun Esasları, 7. Bası, İstanbul 2000.
- Yargıtay Bilgi Bankası, (<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/>)
- Yıldırım, Kâmil/Deren Yıldırım, Nevhis: İcra Hukuku, İstanbul 2009.
- Yıldırım, M. Kâmil: “İcra Hukukunun Anayasa İle İlişkisi ve Ölçülülük İlkesi”, Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1989/1-3, (s. 98-115).